

Fred Pearce

Globális földrablás

Fejlődés vagy nagyobb szegénység?

A Wall Street spekulánsainak, az Arab-öböl olajsejkjeinek, számos indiai vállalkozónak és olyan pénzügyi befektetőknek, mint Soros György, a vásárlási listáján egészen az élen áll a föld. A föld forrón vágyott áru. Luxemburg-méretű és még nagyobb földterületek eladók Afrikában, Délkelet-Ázsia és Latin-Amerika öserdeiben. Az *Oxfam* nevű brit segélyszervezet becslése szerint a földvásárlók az elmúlt évtizedben mintegy 220 millió hektárt szereztek meg – akkora területet, mint Németország, Nagy-Britannia, Franciaország, Spanyolország, Olaszország, Belgium és Hollandia együtvéve.

A vásárlók azt állítják, azért vesznek földet, hogy a világ növekvő népességét élelmezhesék. Csak az a probléma, hogy olyan emberektől vesznek el a földet, akik a legszegényebbek és a leginkább szenvednek az éhezéstől. Ezeknek az embereknek szükségük lenne a földre, hogy egyáltalán táplálkozhasanak, de nincs elég hatalmuk annak megakadályozásához, hogy kormányuk a hátuk mögött eladja a földet.

Olyan emberekről van szó, mint *Omot Ochan*, akivel Etiópia egyik félreeső provinciájában, Gambellában találkoztam. Az Addisz Abeba-i kormány egy *Saudi Star* nevű társaságnak adta el *Omot* földjét. E társaság tulajdonosa Mohammed Al Almoudi, Szaud-Arábia második leggazdagabb polgára. Al Almoudi egyidejűleg az egykori etióp miniszterelnök, Meles Zenawi barátja, akinek korábbi választási kampányát ő finanszírozta.

Abban a kis erdőrezsben, amely *Omot Ochan* számára még megmaradt, kétórányi autóútra a legközelebbi várostól, egy özbőrön ülünk. Hogyan változott meg az élete? „Korábban mindig mézet adtunk el, de két évvel ezelőtt a *Saudi Star* elkezdte letarolni az erdőt, s így elűzte a méheket. Mindig vadásztunk is, de aztán, hogy egy nagyfarmot hoztak létre, eltűntek a vadak. Most már csak halászhathunk.”

Miközben beszélgetünk, felesége halat főz a kunyhóban. Csak néhány száz méterrel arrébb a *Saudi Star* munkásai csatornát ásnak, hogy lecsapolják azt a földet, amelyen *Omot* ezidáig halászott. Ennek is hamarosan vége lesz.

A *Saudi Star* nem kedveli a „földrablás” fogalmát. A vállalkozás macskacsul állítja, hogy befektetései rizs és más értékes szántóföldi növények termesztését szolgálják. Bár a termést exportálni fogják, de állításuk szerint a bevétel hozzájárul majd ennek a szegény, elképesztően fejletlen régióinak a fejlődéséhez.

Csakhogyan: Milyen joron vásárolja meg a *Saudi Star* ezt a földet, ha *Omot* és szomszédai ellenzik azt? És másodsor: Valóban van-e értelme tönkretenni *Omot*, a családját és világszerte több száz millió vadász, kispapaszt és pásztor életmódját azzal az érvel, hogy hozzá akarnak járulni a legszegényebbek élelmezéséhez? A földrablás fejlődést hoz majd az érintetteknek, vagy még nagyobb szegénységbe taszítja őket?

A modern földrablás 2008-ban kezdődött. Ebben az évben megduplázódtak a nemzetközi élelmszerárak, s ez sokkolta világot. Éhséglázadások törtek ki, kormányok buktak meg. Sok egyiptomi és tunéziai, akik az Arab Tavasz idején tüntettek, éppúgy tiltakoztak a növekvő kenyérárak, mint a rossz kormányok ellen.

A legfontosabb élelmszer-importáló országok kormányai idegesek

A földfogalók vizet vesznek

A Szahara peremén lévő Maliba utazom. Ott a kormány a Niger folyóból vesz ki vizet, hogy kínaiak, líbiaiak, katarok és mások öntözni tudják cukornád- és rizsültetvényeiket. A probléma: folyásirányban egy Belgium nagyságú nedves terület van a Niger deltájában. Kétfélmillió ember él ott halászatból, továbbá kölest termesztenek vagy állatokat tenyésztnek. Az egész élet attól a víztől függ, amely a folyóból érkezik a deltába. Ha egyre több vizet csapolnak meg a Szahara peremén, a delta kihal.

lettek – egyformán féltek attól, hogyan fogják ellátni népességüket élelmszerrel, illetve a növekvő élelmszerárak politikai visszahatásaitól. Ezért aztán elkezdtek világszerte olcsó földeket keresni, hogy ott élelmszert termeljenek lakosságuk számára. Szaud-Arábia szerződéseket kötött más iszlámista államokkal, és olajat kínált a földért. Dél-Korea annyi külföldi terület megművelését tűzte ki célul, hogy azokon 2030-ig az ország teljes élelmszer-szükségletének negyedét termelhesse meg.

Spekulánsok és agrobiznisz-vállalkozások is új nyereségforrást látnak a növekvő élelmszerárakban. Ők azért keresnek szántóföldeket, hogy az export révén tegyenek szert nyereségre. Soros György, a pénzügyi guru azt mondta: „Meggyőződése, hogy korunkban az egyik legjobb befektetés a szántóföld.” Ő maga nagy területeket vásárolt – és sok spekuláns követte példáját.

A befektetési bankok és alapok 2008 óta mindenekelőtt Afrikában biztosítottak maguknak földet, mert az a legolcsóbb. Egyesek mindent megvásárolnak, a brazil szójaföldektől a kínai tyúkfarmokig.

A földfogalók gyakran valójában vizet vásárolnak. Becslések szerint a föld ötödén nem a föld hiányzik az élelmszer-termeléshez, hanem a víz. A szaudiaknak például roppant mennyiségű földjük van, de csak kevés vizük.

Kenyában, a Viktória-tó szélén olyan emberekkel találkozom, akiket éppen most úztek oda a yalái mocsárból. A yalái földvásárló egy Calvin Burgess nevű, pünkösdista amerikai ingatlankereskedő, aki USA-beli privatizált börtönökkel szerzett pénzt. Most ki akarja száritani a yalái mocsarakat, hogy ott rizst termesszen.

Az áttelepültek közé tartozik *Onwek* és *Dalmas*. A 74 éves *Dalmas* meséli: „A mocsarakban éltünk. Tizenhét tesvéremmel együtt valamennyien ott születtünk. Nagyapám

ott halt meg. Kb. száz tehenünk volt, jómódúak voltunk.” Az eredeti lakók közül már csak mintegy 1500-an élnek összezsúfolva a Burgess-farm körül. Állataikat el kellett adniuk. Ha a farm egyáltalán hozzá akart járulni a szegény vidék fejlődéséhez, akkor is csődöt mondott. Az emberek itt most még szegényebbek.

Gyors megoldások régi problémákra

Miért engedik meg ezt az afrikai államok kormányai? A korrupció természetesen sok mindent megmagyaráz, de gyakran eluralkodik az a hit is, hogy a küldöndi befektetések mindig jók. A kormányok hibásnak érzik magukat, mivel nincsenek abban a helyzetben, hogy a mezőgazdaságba fektessenek be. A külföldi befektetésekben gyors megoldást látnak régóta fennálló problémákra, de közben nem tesznek különbséget a jó befektetések között, amelyek támogathatják a helyi népeket, és a spekulatív befektetések között, amelyek csak keveseket tesznek gazdagokká.

A küldöndi befektetések nem feltétlenül rosszak. Utazásaim során megismertem Líbiában egy brit palmaolajtársaságot, amely újjáélesztett egy elhagyatott régiót. Megveszi a helyi kisparasztoktól azok termékeit, új iskolát épített, továbbá egy klinikát, és megjavította az utakat. De ez kivétel. A legtöbb esetben a helyi lakosoknak, a parasztnak le kell mondaniuk földjükéről, és semmiféle kártalanítást nem kapnak. És közben nem csupán gazdaságról van szó, hanem az igazságosságról is; a kisparasztok jogait lábbal tapossák.

A globális földfoglalás időközben elképesztő méreteket öltött. Amikor Dél-Szudánban az új állam 2011-ben először vonta föl lobogóját, területének tizedét az ideiglenes kormány már bérbe adta külföldieknek. A nyugat-afrikai Libéria, amely éppen csak most heveri ki a hosszú polgárháborút, egész földterületének háromnegyedét adta oda külföldi társaságoknak, amelyek kaucsukot ültetnek, palmaolajat nyernek, érceket kutatnak és erdőket irtanak.

Ez a földfoglalás az egész világon zajlik, Latin-Amerikában éppúgy, mint Ázsiában, vagy éppen Kelet-Európában. De a földért folytatott globális harc szíve Afrikában van. A washingtoni székhelyű Világbank négy-ötven millió négyzetkilométernyi, esőerdők és sivatagok közötti szavannát azonosított „a kevéssé kihasznált földek világszerte legnagyobb tartalékaként”. Csak az a probléma, hogy ez a „kevéssé kihasznált” föld 500 millió afri-

kai kisparaszt, vadász és pásztor hazája. Ők a világ legszegényebb emberei közé tartoznak, és sürgős gazdasági fejlődésre van szükségük – de nem arra, amit a Világbank szán nekik.

De egyáltalán képes-e a világot élelmezni a paraszti mezőgazdaság? Szükség van-e az ipari mezőgazdaságra ahhoz, hogy elegendő termést állítsunk elő? Egyes szakértők igen-nel válaszolnak az utóbbi kérdésre. Ám számos olyan tanulmány is létezik, amely azt támasztja alá, hogy a kisparasztok gyakran nagyobb hozamokat gazdálkodnak ki, mint a nagy farmerek.

Elegendő élelmiszer mindenkinek

Egyik tájékoztatójában – amely az afrikai földfoglalás kiáltványaként hangzik – még a Világbank is elismeri: kevés bizonyíték van arra, hogy az ipari mezőgazdaság modellje szükséges, vagy hogy különösen sokat ígérő lenne Afrika számára. Másképpen kifejezve: a földfoglalás a kapzsi külföldi cégek nyereségvágyát elégíti ki, de a földvásárlók nem tarthatnak igényt arra, hogy éppen ők lennének birtokában annak az eszköznek, amely által az éhezők afrikaiak több táplálékhoz juthatnának.

És nem csupán erről van szó. A világ már ma is elegendő élelmiszert állít elő ahhoz, hogy tízmilliárd embert lehessen élelmezni. De ennek a mennyiségnek csak kb. két harmadát esszük meg – a többi elrothad, patká-

Az egész világon előállított élelmiszerek 60%-át még mindig kisparasztok termelik meg, mégpedig nagyon jó minőségben, főleg Afrikában. Ezért inkább ezekbe a kisparasztokba kellene befektetni ahelyett, hogy elvinnénk és bekerítenénk a földjeiket, őket pedig a városokba üznénk el. Segítenünk kellene nekik, hogy új gyümölcsfajtákra és új piacokra találjanak, és bízzanak a jövőben.

Találkoztam Afrikában olyan kisparasztokkal, akik az öbölbeli államokban adják el termésüket, európai szupermarketeknek, illetve a növekvő afrikai városoknak szállítanak friss zöldséget.

nyok eszik meg, eldobjuk vagy bioüzemanyaggá alakítják át.

Egymilliárd ember nem azért éhez, mivel túl kevés az élelmiszer, hanem azért, mert a meglévőt nem igazságosan osztjuk el. Bármikor tör ki éhínség Afrikában, mindig elegendő élelmiszer van a raktárakban, de azok, akik tárolják, nem adják el, vagy az éhezők túl szegények ahhoz, hogy meg tudják fizetni. Aki ilyen feltételek mellett még szegényebbeké teszi az éhezőket, mint amilyenek, az nem tud majd jobb életet kínálni nekik, ha elrabolja a földjüket.

Forrás: Publik-Forum Dossier, 2013. április

A szerző tudományos újságíró, Londonban él. Földrablás c. könyvének megírásához több mint egy tucat országot keresett föl Afrikában, Ázsiában és Latin-Amerikában.

